

Mistra Urban Futures
Report 2015:4

Stadsnära matproduktion

Hur skapar vi förutsättningar för lokal mat?

Martin Berg, Studiefremjandet
Johanna Andersson, IVL Svenska
Miljöinstitutet

MISTRA
**URBAN
FUTURES**

Stadsnära matproduktion

Authors:

Martin Berg, Studieförbundet

Johanna Andersson, IVL Svenska Miljöinstitutet

Corresponding author: Martin Berg

© Mistra Urban Futures, 2015

www.mistraurbanfutures.org

Rapporten är granskad av Stina Stenquist, IVL Svenska Miljöinstitutet, och Joanna Friberg, Göteborgsregionens kommunalförbund, GR.

Mistra Urban Futures is an international centre for sustainable urban development. We believe that the coproduction of knowledge is a winning concept for achieving sustainable urban futures and creating fair, green, and accessible cities. The centre is hosted by Chalmers University of Technology and has four regional platforms in Cape Town, Kisumu, Gothenburg and Manchester.

Mistra Urban Futures is financed by the research foundation Mistra and Sida, together with a consortium comprising: Chalmers University of Technology, the University of Gothenburg, the City of Gothenburg, the Gothenburg Region Association of Local Authorities (GR), IVL Swedish Environmental Research Institute, the County Administrative Board of Västra Götaland, and the Region of Västra Götaland, along with funders on the various regional platforms.

Cover photo: Martin Berg

Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
Inledning	6
HISTORISK BAKGRUND	6
LOKALA UTGÅNGSPUNKTER - GÖTEBORG	7
SYFTE	8
RAPPORTENS UPPLÄGG	8
Arbetsprocess	8
FAS 1: KARTLÄGGNING, INVENTERING OCH IDENTIFIERING AV FOKUS	8
FAS 2: FOKUS OCH SAMMANLÄNKNING	8
FAS 2: SPRIDNING OCH FRAMÅTBlickande	9
Kartläggning, inventering och identifiering av fokus	10
KARTLÄGGNING OCH INVENTERING	10
IDENTIFIERING AV FOKUS	11
Kunskapsutveckling och resultat kring identifierade fokusområden	12
NYA AFFÄRSMODELLER, ANDELSJORDBRUK	13
BAKGRUND OCH GENOMFÖRANDE	13
RESULTAT OCH FRAMTID	14
NYA AFFÄRSMODELLER, SAMVERKAN MED NÄRINGSLIVET	16
BAKGRUND OCH GENOMFÖRANDE	16
RESULTAT OCH FRAMTID	16
UTBILDNING	18
BAKGRUND OCH GENOMFÖRANDE	18
RESULTAT OCH FRAMTID	19
Reflektioner och fortsatt arbete	21
STADEN, LANDET, MATEN - VART ÄR VI PÅ VÄG?	21
FORTSATT ARBETE	22
Samarbeten, organisation och tack	23
Referenser	24
Bilagor	25

Sammanfattning

Närproducerad och giftfri mat blir alltmer efterfrågad av de svenska konsumenterna, inte minst bland de som bor i städerna. Samtidigt visar tidigare studier att självförsörjningsgraden av exempelvis grönsaker i Västra Götalandsregionen är mycket låg (Florén et. al, 2005). Producenterna är få, de flesta tillhör den äldre generationen och nästan alla menar att det finns en bristande lönsamhet. Konkurrensen från billig importerad mat är för hård. Den odling som bedrivs av odlingsföreningar och på kolonilotter i staden sker på hobbynivå, men är ett viktigt bidrag till den egna konsumtionen. Men dessa odlingsinitiativ har svårt att skalas upp för att skapa nya jobb och bli en verklig inkomstkälla.

Med detta som utgångspunkt startades projektet Grön Produktion under våren 2013 med huvudsyfte att skapa förutsättningar för matproduktion med ekonomisk bärighet i och omkring staden. Genom samarbete med relevanta aktörer, identifierades två huvudområden för fortsatt fördjupning. Dessa områden är *Nya affärsmodeller* som kopplar samman producenter med konsumenter och *Utbildning* som kopplar odling till entreprenörskap. Genom att fokusera på dessa områden och skapa flertalet aktiviteter och möten kring dessa har projektet bidragit till att nya samarbeten startats och kunskapen runt frågorna ökat. En viktig kärnfråga har varit samverkan med nyckelaktörer, nätverk och andra pågående projekt. Detta för att samla den kraft som finns i och omkring Göteborg. Samarbete med Länsstyrelsen i Västra Götaland har skapat goda förutsättningar för att träffa och diskutera med lokala matproducenter, både de som finns idag och de som planerar att bli producenter. Detta har också skapat en koppling mellan stad och land inom projektet.

I fokusområdet *Nya affärsmodeller* har andelsjordbruk, eller Community Supported Agriculture (CSA) som det kallas internationellt, identifierats som en viktig affärsmodell för att skapa bättre lönsamhet för producenter. Denna modell är väl spridd över världen, men relativt okänd och obeprövad i Sverige. Genom möten, seminarium och artiklar som projektet genererat har begreppet andelsjordbruk och CSA fått spridning främst i Västsverige, men även i övriga delar av landet. Detta fokus har även bidragit till att nya kontakter och samarbeten mellan konsumenter och producenter uppstått.

Arbetet har visat att det finns ett stort intresse från både producent- och konsumentensidan, men att det krävs en långsiktighet och kontinuitet för att sprida och implementera affärsmodellen i praktiken. Därför har ytterligare medel sökts och beviljats från Västra Götalandsregionens miljöfond för att driva frågan vidare i tre år med start 2015. Det nya projektet heter *Andelsjordbruk – säkrad avsättning för lokalproducerade livsmedel* och leds av Länsstyrelsen i Västra Götaland.

Inom fokusområdet *Utbildning* har entreprenörskap kopplat till matproduktion lyfts fram som en nyckelfaktor för att stärka de ekonomiska förutsättningarna för lokalt producerad mat. Grön Produktion har tagit initiativ till och lett en process där ett flertal offentliga och privata aktörer samt utbildningsorgan deltagit för att diskutera hur en sådan utbildning kan startas och drivas nära Göteborg.

Arbetet med detta fokusområde resulterade i att flera aktörer tillsammans producerade en Yrkeshögskoleansökan i september 2014, *Foodmaker – Urban Matproducent*. Ansökan fick tyvärr avslag i januari 2015. Utifrån värdefull feedback från YH-myndigheten tittar nu en grupp aktörer på hur man skulle kunna ta fram en ny ansökan under 2015.

Under hösten 2014 resulterade samverkan kring utbildningsfrågan i att ett antal aktörer tog fram och genomförde tre folkhögskolekurser i Göteborgsområdet under namnet FoodMaker. Två av kurserna, riktades specifikt mot stadens odlarföreningar och omställningsrörelse. Kurserna innehöll permakultur, kompost och mjölksyrning. Den tredje och längsta kursen, FoodMaker GBG, genomfördes som heltid under tio veckor. Kursens målgrupp var främst personer som brinner för frågor kring mat.

I arbetet med de två fokusområdena har projektet Grön Produktion varit en initial plattform för skapandet av nya nätverk och fundamentet för utvecklingsprocesser som fortskrider och sprider sig. Projektet har drivits inom ramen för Mistra Urban Futures lokala plattform i Göteborg och har även erhållit finansiellt stöd från Delegationen för Hållbara Städer.

Nyckelord: Andelsjordbruk, CSA, Community supported agriculture, självförsörjning, matsäkerhet, stadsnära odling, stad och land, utbildning, entreprenörskap, gröna näringar

Inledning

Odling i och omkring städer var förr en viktig källa till råvaror och sysselsättning, inte minst i samband med kriser. Idag produceras merparten av den mat vi äter långt från staden. Däremot har stadsodling växt som fenomen och uppmärksammas över hela världen de senaste åren. I diskussionen kring hållbar stadsutveckling har odling i staden av många skäl kommit att ses som ett viktigt verktyg i bygget av det hållbara samhället. Samtidigt finns det också ett ökat intresse från konsumenterna att köpa dels mer lokalproducerad och mer giftfri mat. Hur kan vi skapa bättre förutsättningar för att möta denna efterfrågan och skapa ett mer hållbart samhälle?

HISTORISK BAKGRUND

Att producera mat i och omkring staden i Sverige och i övriga världen har genom historien varit en viktig överlevnadsstrategi. Det var staden och dess omland som gav medborgarna mat på bordet (Gullberg, m.fl. 2007). Det moderna samhällets framväxt och tekniska landvinningar resulterade i effektivare transporter, massproduktion och förbättrade möjligheter till förvaring av livsmedel genom frys och kyl. Omlandets mestadels småskaliga, och oftast orationella, livsmedelsproduktion förlorade sin betydelse och konkurrenskraft, vilket har skett gradvis från efterkrigstiden till idag.

Samtidigt har kolonilotts rörelsen delvis överlevt samhällets transformation in i det moderna som en påminnelse om människans längtan till det enkla och naturliga. Att ha en bit av landet i staden i form av en plätt mark och en sommarstuga modell mindre, med vita knutar, var ett sätt för de mindre bemedlade att uppleva den svenska sommaren (Horgby och Jarlov, 1991). Nyttodlingens betydelse i koloniträdgården klingade av under nittonhundratalet till förmån för vackra rabatter och blommande buskar och träd.

Under de senaste åren har vi sett en ökad trend kring odling kopplat till staden. Urban Agriculture är stort internationellt och det finns en oerhört stor mångfald kring drivkrafter och utförande. I Sverige har kolonilotterna fått sällskap med stadsodlingar i form av pallkragar, väggodlingar, tillsammansodlingar, odlingslotter, höns, bin och grisar. Mitt i city, på innergården, i parker, bredvid industrier och på oanvänd stadsnära jordbruksmark. Ofta ur ett kollektivt eller socialt perspektiv.

LOKALA UTGÅNGSPUNKTER - GÖTEBORG

Göteborgs Stad har unika möjligheter och förutsättningar att påverka utvecklingen av den lokala matproduktionen då de förfogar över stora arealer potentiell och befintlig jordbruksmark. På 60-talet visade prognoser att Göteborg som stad skulle växa lavinartat de närmsta årtiondena och nå en miljon invånare kring millennieskiftet. För att bygga bostäder köpte staden upp stora arealer jordbruks- och skogsmark, främst på Hisingen och i vad som senare skulle bli de nordöstra delarna av staden.¹ Tillväxten och befolkningsökningen kom av sig i början av 70-talet och planerna stoppades mitt i byggnationen av miljonprogrammen.

¹ Generalplan för Angered-Bergum, Göteborg, 1968

Politikens engagemang har idag vuxit kring frågor som rör förhållandet mellan staden och dess produktion och konsumtion av mat. ”Göteborg skall ha ett odlingslandskap för produktion med särskild inriktning på ekologisk odling” står det att läsa i Göteborgs Stads miljöprogram (Göteborgs Stad 2013a, s 19). Vidare slås där fast att staden ska verka för en regional och lokal hållbar livsmedelsstrategi,

”Syftet bör vara att skapa en hållbar konsumtion och produktion av livsmedel i regionen och därmed säkra livsmedelstryggheten. Ekologisk odling och lokal livsmedelsproduktion ska utökas och uppmuntras i strategin.” (Göteborgs Stad, 2013b)

Under 2013 har projektet Stadslandet genomförts i stadsdelarna Angered och Östra Göteborg. Stadslandet har varit en del av Utveckling Nordost, Sveriges största EU-program för stadsutveckling under 2011–2013. Syftet med Stadslandet har varit att undersöka förutsättningarna för grön och klimatsmart affärsutveckling med kulturell och social hållbarhet mellan stad och land (Utveckling Nordost, 2013). Stadslandet drivs nu som en permanent verksamhet inom Göteborgs Stad under Business Region Göteborg (BRG). Kommande mål är att fortsätta stärka arbetet med de gröna näringarna, koppla samman stad och land samt göra Stadslandet till en handlingsplan för hela Göteborg.

Göteborgs Stads fastighetskontor driver sedan 2012 projektet Stadsnära Odling¹ som verkar för att främja stadsodling. Fastighetskontoret har nyligen fått ett utökat uppdrag från politiken att se över hur stadsodlingstrenden kan växlas upp till kommersiell verksamhet på kommunens mark. Ett led i det är arbetet med att gradera markreserven utifrån ett jordbruksperspektiv. Dessutom ser de även över hur stadens befintliga jordbruksarenden eventuellt skulle kunna styras om från hästgårdar till jordbruksproduktion. Det fåtal producenter som i dag finns kan inte möta efterfrågan.

SYFTE

Det är viktigt att ta till vara och utveckla den kunskap och det momentum som finns i staden och närområdet. Det finns en stor poäng i att försöka ta reda på hur man kan ta till vara och utveckla det växande intresset för stadsodling för att skapa en långsiktigt hållbar stadsnära matproduktion med ekonomisk bärighet.

Huvudsyftet med projektet Grön Produktion har därför varit att vara med och skapa förutsättningar för stadsnära matproduktion med ekonomisk bärighet i och omkring Göteborg och Västra Götalandsregionen.

RAPPORTENS UPPLÄGG

Detta inledande kapitel följs av ett kortare kapitel som beskriver arbetsprocessen och de tre faserna för projektet. I kapitel tre och fyra redovisas projektets resultat och de aktiviteter som utförts. I det tredje kapitlet presenteras den inledande processen för att kartlägga och identifiera projektets huvudområden. I fjärde kapitlet redovisas genomförande, resultat samt funderingar om framtiden kring de fokusområden som identifierats inom ramen för detta projekt. I femte kapitlet ges reflektioner kring de huvudresultat som framkommit. Här ges även en redovisning av fortsatt arbete och förslag på utvecklingsområden.

Till denna rapport finns en bilaga, där en detaljerad redovisning av projektets olika aktiviteter och evenemangs ges. (se bilaga 1).

---

² www.stadsnaraodling.se

Arbetsprocess

I Göteborg och Västra Götaland finns det en uppsjö projekt, organisationer, föreningar, medborgarinitiativ och eldsjälarna som arbetar med odling och djurhållning i och omkring staden. Utgångspunkten skulle kunna kallas en stadsodlingsdjungel. Hur kan detta projektet vara en resurs här? Hur ska arbetet läggas upp för att stärka processen, hitta nyckelfrågorna och knyta samman aktörerna?

Projektet har drivits under två år och har pågått under 2013 – 2014. För att skapa ordning i djungeln utarbetades en arbetsprocess indelad i tre faser, se figur 1 nedan.

Figur 1: Arbetsprocess för Grön Produktion

FAS 1: KARTLÄGGNING, INVENTERING OCH IDENTIFIERING AV FOKUS

Projektet inleddes med en period av kartläggning. Frågor som ställdes var: Vilka är nyckelaktörerna? Vilka kontakter var redan knutna? Vilka nyckelaktörer bör kontaktas? Vilka av Mistra Urban Futures konsortieparter har intresse i frågan?

Viktiga aktörer, både privata, ideella och offentliga, med koppling till stadsodling/jordbruk i och omkring Göteborg, identifierades och inbjöds att vara delaktiga i projektets utveckling. Ett antal workshoppar och seminarium arrangerades. Tillsammans formades frågeställningar och arbetsområden som deltagarna ansåg viktiga att stärka för att skapa förutsättningar för stadsnära matproduktion med ekonomisk bärighet. Denna process ledde till slut fram till att två områden att fokusera på identifierades.

FAS 2: FOKUS OCH SAMMANLÄNKNING

Den andra fasen innebar kunskapsutveckling inom de fokusområden som identifierats i fas ett. Detta genomfördes genom seminarium, studiebesök och föreläsningar, allt för att koppla samman teori och praktik. Fokusområdena användes som arenor för att utreda och skapa möjligheter.

FAS 3: SPRIDNING OCH FRAMÅTBlickANDE

Den sista fasen omfattade sammanställning och spridning av projektets resultat i olika kanaler samt identifiering av framtida utvecklingsområden utifrån projektets resultat.

Detta genomfördes dels genom skriftlig rapportering, muntlig presentation, nätverkande och inte minst genom medverkan till utveckling av nya projekt som baserats på kunskap och erfarenhet från projektet.

Kartläggning, inventering och identifiering av fokus

En kartläggning och inventering av aktiva projekt och aktörer i och omkring Göteborg kopplat till odling genomfördes under projektets första fas, som pågick från januari till september 2013. Tillsammans med flertalet av dessa nyckelaktörer formades två fokusområden att studera närmare.

Tre stycken workshoppar hölls under våren 2013 dels med syfte att fördjupa och förankra den kartläggning och inventering som utförts initialt i projektet samt att identifiera projektets fokus. Till dessa workshoppar inbjöds viktiga aktörer, både privata, ideella och offentliga, för att vara delaktiga i projektets utveckling. Ett tiotal personer var delaktiga i processen från både offentliga aktörer (Göteborgs Stad, Länsstyrelsen och VGR), privata aktörer (Stadsjord), forskning (Chalmers och IVL) samt representanter från omställningsrörelsen.

KARTLÄGGNING OCH INVENTERING

Kartläggning skedde först genom en omfattande inventering av vilka offentliga, privata och ideella aktörer och projekt som verkar i och omkring Göteborg i frågan. Detta resulterade i att en aktörskarta togs fram. Denna bearbetades under den första workshoppen tillsammans med de inbjudna aktörerna. Övergripande bild av denna aktörskarta, se figur 2 nedan.

Figur 2: Indelning av övergripande aktörsanalys

IDENTIFIERING AV FOKUS

För att precisera fokus på det framtida arbetet inom Grön Produktion inbjöds flertalet av de identifierade nyckelaktörerna att delta i utvecklingen av projektets fokus. Detta med syfte att ta fram relevanta frågor och utvecklingsområden som aktörerna tillsammans kunde identifiera som viktiga och som kunde stödja projektets huvudfokus: att skapa förutsättningar för stadsnäring odling med ekonomisk bärighet i och omkring staden. Tillsammans formades frågeställningar och arbetsområden som deltagarna ansåg viktiga utifrån deras behov, perspektiv och erfarenheter.

Utifrån detta underlag utvecklades en möjlighetsbild: vad är viktigt, vilken kompetens finns och vad är möjligt inom ramen för detta projekt. Tillsammans identifierade de deltagande parterna att det är främst kunskapsbyggande kring stadsnära odling, samt hur grönt entreprenörskap kan drivas som är de viktiga aspekterna att arbeta med för att kunna få den stadsnära matproduktionen att utvecklas. Detta har medfört att flertalet områden prioriterats bort, däribland annat teknik- och designlösningar kopplat till stadsnäring matproduktion. De deltagande parterna gjorde tillsammans bedömningen att de två utpekade fokusområdena är viktigare för den stadsnära matproduktionen än specifika teknik och designlösningar.

Denna process ledde till slut fram till att två områden att fokusera det fortsatta arbetet på identifierades: *Nya affärsmodeller* som kopplar samman producenter med konsumenter och *Utbildning* som kopplar odling till entreprenörskap.

Under detta arbete framkom även vikten av att koppla ihop stad och land när vi talar om stadnära odling. Det är inte enbart stadsodling i pallkragar som är aktuellt att studera utifrån de valda områdena, utan det är även den småskaliga produktionen i allt från stadens randområden och vidare ut i hela Västra Götalandsregionen som har möjlighet att utvecklas utifrån dessa områden.

Kunskapsutveckling och resultat kring identifierade fokusområden

Under hösten 2013 och hela 2014 anordnades flertalet aktiviteter och möten kring de identifierade fokusområdena för att skapa kunskap, nätverk och samarbeten. I detta kapitel presenteras först dessa fokusområden kort och sedan följer en mer detaljerad beskrivning av utfört arbetet och de resultat som åstadkommit inom respektive område.

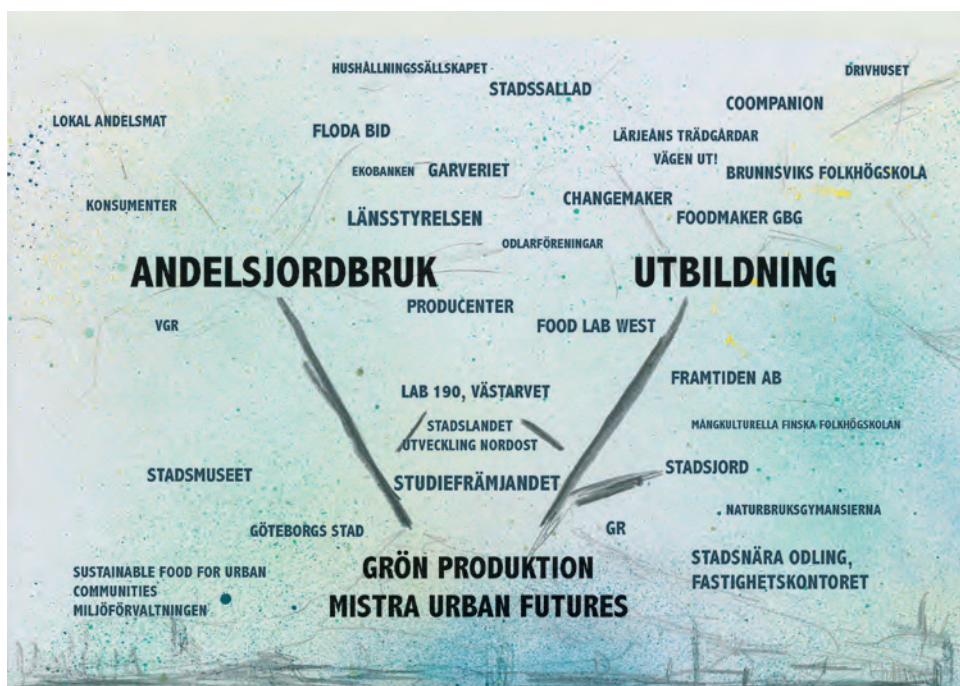
I projektet första fas identifierades två fokusområden:

Nya affärsmodeller – För att främja stadsnära matproduktion och entreprenörskap. Alternativa ekonomier och nya affärsmodeller har undersökts som ett sätt att etablera relationer mellan producenter och konsumenter. Man vill därmed skapa ekonomisk bärkraft för lokalt producerad mat i staden med omnejd. Arbetet har genomförts inom två huvudområden:

- Andelsjordbruk
- Samarbete med näringslivet

Utbildning – Skapa nätverk mellan nyckelaktörer och initiera utbildning kopplat till matproduktion och entreprenörskap i och omkring staden.

I figur 3 nedan ses en övergripande bild av de identifierade fokusområdena inklusive identifierade aktörer. Motiv och bakgrund till varför just dessa fokusområden valts ut samt redogörelse av genomförande och presentation av de resultat som framkommit ur respektive område redogörs i kommande del av detta kapitel.

Figur 3: Bild på fokusområdena och identifierade aktörer

NYA AFFÄRSMODELLER, ANDELSJORDBRUK

Efterfrågan på närproducerade mat ökar, men producenterna är få och merparten tillhör den äldre generationen och nästan alla menar att det finns en bristande lönsamhet i dagens produktion. Efterfrågan finns, men utbudet är begränsat. Vilka förutsättningar kan stärkas för att mer lokal mat ska produceras? I det inledande arbetet identifierades därför utveckling av grönt entreprenörskap som en av de viktigaste aspekterna att utforska vidare. Utifrån detta identifierades intressanta och alternativa ekonomiska perspektiv, såsom bland annat cirkulär-, kollaborativ-, lokala-, och kooperativa ekonomiska modeller, som möjliga lösningar till alternativa sätt att skapa ekonomisk bärkraft och lönsamhet för lokalt producerad mat.

En kartläggning av olika initiativ världen över som gjort stadsnära matproduktion till en lönsam verksamhet utfördes. Kartläggningen finns att läsa i praktikrapporten *Den lokala maten* (Svensson, 2014a). Genom denna kartläggning och nätverkande och vidare diskussion med redan inblandade aktörer identifierades vikten av att hitta alternativa sätt att driva försäljningen som en viktig aspekt. Detta för att skapa förutsättning för att producenten ska lyckas få ekonomisk lönsamhet i sitt arbete. Möjligheten att etablera relationer mellan producenter och konsumenter direkt och därmed kapa kostnader kan skapa bättre förutsättningar för producenter att lyckas. Direktförsäljning genom exempelvis gårdsbutiker, är inte obefintlig i Sverige, men här finns det stor utvecklingspotential. Andelsjordbruk var en av de affärsmodeller som identifierades under processen där konsument kopplas ihop direkt med producent och som det därmed borde finnas potential och möjlighet att utveckla och införa på bredare front i Sverige. Andelsjordbruk är en beprövad modell som är spridd i många andra delar av världen, men som inte fått genomslag i Sverige. Andelsjordbruk ger stora vinningar eftersom den skapar delaktighet och ett engagemang för lokalproducerad mat hos konsumenten eller företagaren samtidigt som det stärker affärsverksamheten för producenten.

BAKGRUND OCH GENOMFÖRANDE

Grunden i andelsjordbruk eller *Community Supported Agriculture* (CSA) som det kallas internationellt är ett direktavtal mellan konsument och producent. Den stora vinsten är att producenten säkrar sin avsättning och får ett bättre pris för sina produkter då mellanledet med grossister och handlare försvinner. Samtidigt säkrar konsumenten sin tillgång till närproducerade grönsaker under en hel säsong och betalar i många fall ett lägre pris än vid köp i affären. Konsumenten och producenten delar på säsongens risk, ett bra år ger mer skörd till konsumenten och sämre år ger mindre. Andra mervärden med andelsjordbruk är positiv spårbarhet, delaktighet, kunskap och sociala kontakter.

Andelsjordbruk finns över hela världen. Urgenci är ett internationellt nätverk för CSA-gårdar under principen ”*Lokalt och solidariskt samarbete mellan producenter och konsumenter*”. Centralt för konceptet är att engagera konsumenter och ge insyn och delaktighet, samt att skapa stabila ekonomiska förutsättningar för lokala producenter. I dagsläget (vid årsskiftet 2014-15) finns endast ett fåtal andelsjordbruk som är etablerade eller under uppstart i Sverige. Dessa återfinns i Uppland, Södermanland, Småland, Skåne och Väster-norrland. Modellen kan och behöver utvecklas för svenska förhållanden för att bli en användbar affärsmodell som direkt förbättrar de ekonomiska förutsättningarna för närproducerad mat.

Andelsjordbruksträff på Ekocentrum - intresserade producenter presenterar sig

Ett antal aktiviteter kopplat till andelsjordbruk har genomförts i Göteborg med omnejd med privata konsumenter, krögare och lokala matproducenter. Syftet har varit att väcka intresset för modellen och att underlätta för direkta samarbeten mellan konsumenter och producenter samt att bidra till att nya nätverk bildas. En sammanställning av dessa aktiviteter finns i bilaga 1 till denna rapport och sammanfattningar av de flesta av dessa aktiviteter finns att ladda ner på Mistra Urban Futures hemsida.

RESULTAT OCH FRAMTID

Det svenska begreppet för CSA, *andelsjordbruk*, lanserades i Sverige genom projektet Grön Produktion och de aktiviteter som arrangerats. Länsstyrelsen i Västra Götaland har varit ledande i detta arbete. Begreppet har nu börjat användas konsekvent i hela Sverige som översättning av CSA.

Informations- och presentationsmaterial runt andelsjordbruk har tagits fram och använts på träffar, events och i sociala forum. Bland annat flyers för att hitta konsumenter och producenter som är intresserade av andelsjordbruk (bilaga 2) samt en informationsfolder om andelsjordbruk/CSA (bilaga 3). Genom träffar och seminarium har en kontakt- och intresselista byggts upp över producenter och konsumenter som är intresserade av andelsjordbruk. Offentliga inbjudningar till informationsträffar om andelsjordbruk har hållits på främst Ekocentrum i Göteborg. Rådgivning till matproducenter om andelsjordbruk har genomförts av Länsstyrelsen.

Inhämtning av ny kunskap om affärsmodeller och andelsjordbruk har bland annat skett genom initiering av två examensarbeten och en praktikrapport inom ämnet. Kartläggningen *Den lokala maten* (Svensson, 2014a) utfördes som en praktikrapport inom ramen för projektet och har även legat som underlag till identifiering av olika sätt att arbeta med lönsamhet i stadsnära matproduktion. Examensarbetet *En ny grön våg? – En studie om Community Supported Agriculture i Sverige* (Stigsson, 2015) fokuserar främst på affärsmodellen andelsjordbruk och examensarbetet *Ska det framtida Göteborg Växa och gro?* (Svensson, 2014b) är en diskursanalys gällande beslutsfattares syn på urbant jordbruk.

För att skapa möjligheter till fortsatt arbete med att utveckla och sprida kunskap om modellen har projektgruppen sökt och fått beviljade medel från Västra Götalandsregionens miljöfond för projektet *Andelsjordbruk – säkrad avsättning för lokalproducerade livsmedel*. Det nya projektet leds av Länsstyrelsen och löper över 3 år, med start i januari 2015. Projektets syfte är att främja kommersiell och lokal livsmedelsproduktion genom att utveckla andelsjordbruk inom Västra Götalandsregionen. Projektet ska skapa nätverk, bygga kunskap och bidra till metodutveckling om hur andelsjordbruk kan bedrivas i regionen. Planen är att projektet ska initiera, följa och stötta minst tre pilotprojekt runt andelsjordbruk från start till uppskalning under tre säsonger.

NYA AFFÄRSMODELLER, SAMVERKAN MED NÄRINGSLIVET

Det är svårt att hitta företag som lever på stadsodling och stadsjordbruk, varför är det så? Vad krävs för att företag skall utveckla stadsjordbruk som affär? Hur kan samhället smörja denna önskade utveckling? Ett sätt att stärka förutsättningarna, som identifierades i den inledande processen, skulle kunna vara att involvera det lokala näringslivet och hitta eventuella lösningar och modeller kopplat till deras miljö och hållbarhetsarbete. Detta arbete gjordes främst tillsammans med företaget Stadsjord¹, vars vision och ledord är att *gå från snack till handling för att få in odling och jordbruk i staden*.

BAKGRUND OCH GENOMFÖRANDE

Enligt Stadsjord är det idag svårt att hitta företag som kan livnära sig på odling eller jordbruk i staden. Hur skulle man kunna använda drivkrafter och intresse från det befintliga näringslivet för att få dessa att involvera eller stödja projekt eller företag som önskar inrikta sig mot stadsnära odling? Under vintern 2013/14 arrangerades därför två seminarier riktade mot det lokala näringslivet för att belysa denna fråga. Huvudsyftet var att beskriva och diskutera intressanta projekt/insatser i företrädesvis Göteborg, som utvecklar stadens självförsörjningsgrad och varumärke.

På det första seminariet, *Stjärnkrögarna som går före*, diskuterades hur stadsjordbruk kan göras begriplig och attraktiv i vidare kretsar än idag. Vidare diskuterades även hur fler producenter kan träffa fler engagerade finansiärer med smak för grön tillväxt. Ingången för diskussionen var stjärnkrogen. Seminariet hölls på Ekocentrum i Göteborg och besöktes av ett trettiotal deltagare som representerade bland annat: kommunal förvaltning, krogar, arkitekter, miljörelse, entreprenörer, fastighetsförvaltare och politik. Seminariet leddes av Niklas Wennberg från Stadsjord, och bestod av korta inlägg följt av längre diskussioner.

Under vintern 2014 startade SIS (Swedish Standards Institute) ett arbete med att utveckla världens första standard för stadsjordbruk. Därför hamnade denna fråga i fokus på det andra seminariet *Nya förutsättningar som utvecklar hållbara kvarter inklusive matproduktion. Fokus standard/ certifiering – vad kan en framtida standard för stadsjordbruk innebära för den lokala matproduktionen?* Även detta seminarium samlade ett trettiotal personer, och hölls på Världskulturmuseet.

RESULTAT OCH FRAMTID

Det är uppenbart att frågorna om ökad självförsörjningsgrad i städerna är mycket aktuella och att samtalet mognar vad gäller modeller för produktion och behovet av ett komplement till landsbygdens primärproduktion. En allmän viktig reflektion är att nyrekrytering av personer som engagerar sig i dessa frågor är god. Det är inte bara studenter från relevanta hållbarhetskurser som söker sig till frågorna utan även människor med diverse erfarenheter från näringsliv och övrig arbetsmarknad.

Det är viktigt att det inom näringslivet finns exempel som banar väg för framtidens lokala mat. I Göteborg finns ett tiotal krogar med ett uttalat intresse för lokal mat och en vilja att inte bara efterfråga utan också se till att gå ut på åkern och så och skörda. Denna kategori gastronomer är mycket viktiga för Göteborgs fortsatta utveckling av stadsjordbruk. Intresset är betydande från krogarna liksom från konsumenterna i övrigt men tillgången på mat från stadens omedelbara närhet är mycket liten. Krögarna vill ha närkontakt med producenterna

¹ se mer info: www.stadsjord.se

och vill inte ha mellanhänder som kostar pengar och ligger i vägen för berättelsen om den lokala maten. Att kunna berätta att moroten heter *St Valéry* och odlas i odlingsbäddar på ett nedlagt industriområde eller på ett torp i Jonsered är kraftfullt. Hur distribution kan underlätta tillgängligheten till lokala varor diskuterades och lyftes upp som viktigt områden att utveckla.

Enligt Sepher Mosavizadeh på företaget Plantagon¹, som är en av dem som driver utvecklingen av den planerade standarden för stadsjordbruk, är standardisering inom området hållbar stadsutveckling idag en nödvändighet. Överenskommelser om enhetliga riktlinjer och bedömningssystem i alla olika delar bör övervägas och diskuteras. Baserat på grundläggande krav från invånarna i en stad, bör livsmedelsproduktionen betraktas som en väsentlig del av en hållbar stadsplanering, som funktion i sig själv och i relation och samspel med andra aspekter av hållbarhet. En standard kan spela en avgörande roll i utvecklingen samt ger möjligheter till att kommersialisera branschen.

Niklas Wennberg från Stadsjord poängterade vikten av att det är nödvändigt med engagemang av företrädare från olika delar av samhället vid framtagandet av en standard. Detta för att den ska få en tydlig och rationell analys av interaktioner, effekter och värderingar som är underförstådda genom värdekedjan och nätverk. Denna fråga väckte starkast engagemang och fick ett brett medhåll från andra deltagare på seminariet.

Under våren 2013 bildades ett svenskt nätverk i form av en SIS Teknisk kommitté. Arbetet med framtagande av standarden planerades då ta 36 månader. En av Niklas Wennbergs hjärtefrågor i detta arbete är att sträva vidare med att försöka få in även personer som företräder mindre aktörer i arbetet, vilket är problematiskt då framtagandet av standarder är självfinansierat, det vill säga deltagarna får stå för kostnaderna.

Sammanfattning och utförlig dokumentation av de två seminarierna kan laddas hem från Mistra Urban Futures hemsida.²

¹ <http://plantagon.com>

² http://www.mistraurbanfutures.org/sites/default/files/stadsjord_slutrapport_2_2seminarier_ja_justeringar.pdf

UTBILDNING

Förutsättningarna för merparten av alla de som i staden och på landet försörjer sig på matproduktion behöver stärkas, samtidigt som det behövs många fler producenter för att öka andelen närproducerat. Att skapa nya kanaler som hittar, vägleder, utbildar och lotsar nya matproducenter ut på marknaden har därför identifierats som viktigt. Det är också viktigt att lokal matproduktion tas på allvar även ur ett arbetsmarknadsperspektiv, såväl som ur hållbarhetsperspektivet.

Att koppla matproduktion till entreprenörskap är viktigt för att den kunskap kring odling som växer i Göteborg ska kunna skapa fler jobb. Det är även viktigt att lyfta samspelet mellan staden och dess omland. Ett samspel som på många plan har förlorat sin betydelse i det kostnads- och tidsoptimerade samhället. Om vi inte synliggör den lokala matproduktionens betydelse för näringsliv och framtida matsäkerhet kommer jordbruksmarken nära urbana miljöer att fortsätta förlora mot exploateringsintressen och de växande städerna. Dagens konventionella lantbruksutbildningar upplevs som mindre bra på att visa på utmaningarna och möjligheterna med en professionell och för framtiden hållbar stadsnära matproduktion. Spelreglerna och spelplanen ter sig annorlunda än det storskaliga rationella lantbruket. Fler parametrar spelar in för att lyckas såsom kunskap om den urbana matrörelsen, omställningsaspekter, tjänsteutveckling, konceptutveckling, marknad, paketering med mera. Här kan utbildning kring matproduktion och entreprenörskap spela en viktig roll i stärkandet av de ekonomiska förutsättningarna för lokal mat.

BAKGRUND OCH GENOMFÖRANDE

Utbildningsinitiativ av olika karaktär och på olika nivåer kan spela en viktig roll i skapandet, legitimerandet och synliggörandet av en ny typ av matproducent med delvis annan kompetens än den i det konventionella jordbruket. Det handlar inte enbart om primärproduktion, som urban matproducent måste du kunna stå på flera ben och ha kompetens för att förhålla dig till urbana trender och marknader. Att skapa mervärde genom utökade tjänster och produkter eller förstå platsens betydelse för konceptet/affärsidén är viktigt. De utbildningar som finns i form av natursbruksgymnasier finns idag på landsbygden och i dess tätorter. Dessa finns idag inte i Göteborgsområdet. I den större staden skulle det kunna finnas ett större elevunderlag till utbildningarna vilket potentiellt skulle kunna vara en av nycklarna till att öka det dalande intresset för lantbruksutbildningar och primärproduktion.

Utbildningar och kurser fungerar även som kunskapsnav och samlande kraft åt likartade frågor, vilket drar till sig nyckelaktörer. Lika viktigt som innehållet i utbildningen, är resultatet av de möten mellan aktörer som interagerar kring mat och utveckling, i samband med utbildningen.

Med ovanstående som utgångspunkt har arbetet kring fokusområdet utbildning handlat om att bygga nätverk, processleda och initiera olika utbildningsinitiativ i Göteborgsområdet. För att kartlägga efterfrågan, behov och aktörer, anordnades under hösten 2013 en workshop kring utbildning kopplat till matproduktion och entreprenörskap i Göteborgsområdet (för mer detaljer och sammanfattning, se bilaga 1).

Utifrån detta material har arbetet gått vidare i en mindre arbetsgrupp som bland annat tagit fram utbildningskoncept och en ansökan för en yrkeshögskoleutbildning (YH). Gruppen bestod av representanter från: Changemaker Educations AB, Studieförbundet, Coompanion, Göteborgs Stad (genom Stadslandet/ Utveckling Nordost) och Stadsjord. Andra aktörer

som också haft representanter med som på andra sätt bidragit i processen är: Drivhuset, Göteborgs Stad (genom fastighetskontoret och miljöförvaltningen), Västra Götalandsregionen (genom Västarvet och Naturbruksgymnasierna i Västra Götaland), Da Matteo, Floda BID, Garveriet, Stadssallad samt Lammet & Bonden.

RESULTAT OCH FRAMTID

Under hösten 2014 har Changemaker, Grön Produktion, Food Lab West¹ och Studieförbundet tillsammans med Brunnsvik Folkhögskola tagit vidare delar av tänket från YH-ansökan och genomfört tre folkhögskolekurser i Göteborgsområdet under namnet Foodmaker. Två av kurserna har specifikt riktat sig mot stadens odlarföreningar och omställningsrörelse innehållandes permakultur, kompost och mjölksyrning. Den tredje och längsta kursen hette Foodmaker GBG och var en tio veckors heltidskurs med syfte att ge en övergripande bild av mat, samhälle och matproduktion, från mat och aktivism via mjölksyrning av grönsaker och styckning av lamm till affärsidéer och konceptutveckling, och mat och politik. Målgruppen var personer som brinner för frågor kring mat och gruppen bestod av restaurangägare, kommunala tjänstepersoner, stadsodlare, samhällskunskapslärare, kockar, designers och många fler. Kursen blev mycket lyckad och kommer att återkomma under 2015 i olika skepnader.

Då YH-myndigheten hade lägre anslag att dela ut än föregående år och utbildningen, som fokuserade på entreprenörskap, matproduktion och processledning, var av nyskapande art, blev det i januari 2015 tyvärr avslag för den inlämnade ansökan. Utifrån värdefull feedback från YH-myndigheten tittar nu en grupp aktörer på hur man skulle kunna ta fram en ny ansökan under 2015.

Parallellt med detta arbete har även samarbete skett med representanter från Stadslandet för att utveckla kontakt med naturbruksgymnasierna som drivs av Västra Götalandsregionen, i syfte att initiera en process att etablera ett naturbruksgymnasium i Angered.

Inom ramen för fokusområdet utbildning har Anna Gröneberg (f.d. Matsson), skrivit kandidat-uppsatsen *Utbildningar av urbana matproducenter – Framtidens nya matproduktionsnäring?* (Matsson, 2014) vid institutionen för naturvetenskap och teknik, Örebro Universitet. Uppsatsen handlar om hur utbildning skulle kunna stärka den urbana matproduktionen och därmed bidra till skapandet av en ny hållbar stadsnära matproduktionsnäring.

Genom att initiera och bygga nätverk, samt genom att sprida kunskap har en samverkan inom området skapats som inte funnits tidigare inom Göteborgsområdet. Nya nätverk, något oortodoxa i sin sammansättning, där den gemensamma nämnaren är mat och matproduktion, växer fram i Göteborg. Ett sådant har varit utbildningen FoodMaker GBG som beskrivits ovan. På kursen har offentliga tjänstemän träffat, studerat och ätit tillsammans med restaurangägare, kockar, aktivister, stadsodlare, kommunikatörer, djuruppfödare, styckare, gymnasielärare och många fler. Flera av dessa aktörer har fortsatt att samverka efter kursen. ChangeMaker har projekt på gång med Food Lab West, Da Matteo och Floda BID. Lammet och Bonden i Stannum, som stod värd för ett av kurstillfällena har anställt en kursdeltagare som styckare.

---

¹ Ett nätverk med aktörer som är intresserade av mat kopplat till konst, aktivism, design, entreprenörskap, utveckling och hållbarhet. Startade 2014 av Clara Åhlvik, med pengar från Västra Götalandsregionen. Drivs idag av Clara och Mattias Gunnarsson, HDK (Högskolan för Design och Konsthantverk).

Framtiden för utbildningar inom området ser ljus ut. Då FoodMaker GBG blev en framgång kommer denna utbildning att ges även under 2015 i olika skepnader, troligtvis i Göteborg, Borlänge och Stockholm. ChangeMaker skriver under vårterminen 2015 en bok om FoodMaker som kurs och metod. ChangeMaker har fortsatt att fördjupa samarbete med Naturbruksgymnasierna (VGR) och Stadslandet (Göteborgs Stad) kring utbildnings- insatser i Göteborgsområdet. ChangeMaker är involverade i den process som pågår kring torget och Garveriet i Floda. Där står lokal mat, levande centrum och entreprenörskap i fokus.

Mjölksyrningsworkshop i kursen Foodmaker GBG 2014

Reflektioner och fortsatt arbete

Genom att bygga upp både medvetande och kunskap om affärsmodellen andelsjordbruk, och genom att vara med och skapa nya förutsättningar för utbildning om stadsnära matproduktion och entreprenörskap, har fler förutsättningar för att skapa mer stadsnära matproduktion med ekonomisk bärighet skapats. Samtidigt händer det någonting med maten. Överallt pratas det om mat. Lokalproducerad mat, rättvisemärkt mat, giftfri mat, ekologisk mat. Vissa förutsättningar har skapats - nu är det bara att arbeta vidare.

Grön Produktion är ett utvecklingsprojekt vars syfte har varit att påverka och stärka praktiken och förutsättningarna för att skapa mer lokalproducerad mat. Vi har arrangerat workshoppar, möten, arbetsgrupper, skrivit debattartiklar och engagerat examensarbetare och praktikanter. Många gånger har vi sett konkreta resultat av vårt arbete såsom en faktisk YH-ansökan, folkhögskoleutbildning och en beviljad projektansökan kring fortsatt arbete med andelsjordbruk. Men vi tror ändå att de värdefullaste insatserna som projektet bidragit med är de processer som dels har sammanfogats dels satts i rullning och där resultatet förgrenar och växer sig starkare med tiden.

STADEN, LANDET, MATEN - VART ÄR VI PÅ VÄG?

Det händer någonting med maten. Överallt pratas det om mat. Lokalproducerad mat, rättvisemärkt mat, giftfri mat, ekologisk mat. I de stora världsstäderna är den unika, lokalproducerade "schyssta" maten det allra hetaste, så även i Sverige. Nya begrepp och företeelser växer fram såsom Foodtrucks och pop-up restauranger. Vi ser en ström av nya mathantverkare, som vill göra saker på "riktigt" med "riktiga" råvaror. Det syras grönsaker, bryggs öl, mustas äpplen. Efterfrågan på ekologisk och lokal mat skjuter i höjden, från kommersiella aktörer såsom restauranger, caféer och matindustrin, från privatpersoner och från offentliga aktörer som börjar titta på sätt att inom ramen för LOU (Lagen om Offentlig Upphandling) köpa lokal mat.

De offentliga aktörerna i Göteborgsområdet och Västra Götaland ser den lokala matproduktionen som en viktig del i arbetet för en hållbar utveckling. Göteborgs Stad och Fastighetskontorets satsning Stadsnära Odling har tagit pallkrageodlingarna vidare och ser framtidens utmaning i att utveckla kommersiella aspekter av jordbruk i och omkring staden. I arbetet med att utveckla Frihamnen och Jubileumsparken kommer Stadsnära Odling under treårsperiod (2015-2017) bland annat fokusera på att utveckla kommersiellt stadsjordbruk. Denna satsning kommer att vara en del av Vinnova-projektet, *Stadsbruk – odlar livskvalitet, nya hållbara utvecklingsmodeller för odling i och tillsammans med staden.*

FORTSATT ARBETE

Behovet är stort av att ytterligare legitimera odling, jordbruk och andra gröna näringar kopplat till matproduktion i och omkring staden som ett område för sysselsättning. Här kommer aktörer såsom Stadslandet att arbeta vidare. Viktiga aktörer att få med sig på det tåget är därför arbetsförmedlingen och YH-myndigheten. Förhoppningsvis kommer det nystartade projektet om andelsjordbruk också att bidra med legitimering och ökad attraktionskraft kring lokalproducerad mat. Andelsjordbruk kan vara ett bra verktyg för att starta småskaligt jordbruk/odling utan något stort kapital, och kunna leva på det. I det här skedet, när det inte finns några andelsjordbruk i Västra Götaland, är en stor svårighet att matcha konsumenter och producenter kring en modell som få känner till.

Det finns många resurser och aktörer som brinner för eller jobbar med mat och matproduktion. Utbildningar och nätverksmodeller såsom Foodmaker är viktiga framöver som ett verktyg för att tackla frågan: Hur får vi de kapitalstarka restaurangentreprenörerna, den urbana matrörelsen, omställningsidealister, akademien och kommunala tjänstemän att börja prata med varandra? Det finns många vinster och synergier för framtidens matproduktion i att fortsätta arbeta med denna typ av plattformar.

Parallellt med att fortsätta arbeta med samverkan mellan olika grupper kring frågan i samhället, ser vi ett behov av att en tydligare organisation och kommunikations-, och strategiplattform för offentliga aktörer byggs upp. Det är många aktörer som arbetar med frågan från Västra Götalandsregionen och Länsstyrelsen ned till enskilda förvaltningar eller kommunala bolag i Göteborgs stad. Hur skapar vi riktning och kraft där vi jobbar med och för varandra? Vem/vilka har ansvaret för samverkan på olika nivåer, horisontellt och vertikalt? Under ett sådant paraply ryms viktiga sakfrågor för framtiden såsom upphandling, transport och distribution¹ och gröna affärsmodeller. Grön Produktions arbete att försöka samla de aktörer som har intresse i frågan behöver tas vidare.

¹ Ett arbete som pågår i projektet E-Logistik som drivs av Stadslandet Göteborg.

Samarbeten, organisation och tack

Projektet Grön Produktion har drivits inom ramen för Mistra Urban Futures, en internationell plattform för hållbar stadsutveckling. Projektet har även fått ekonomiskt stöd från Delegationen för Hållbara Städer.

Mistra Urban Futures är ett internationellt forskningscentrum som arbetar med en av vår tids viktigaste samhällsutmaningar. Hur kan en hållbar urbanisering uppnås inom vår planets gränser? Det innebär också att möta globala utmaningar som klimatförändringar, segregation, fattigdom och begränsade resurser. Centret finansieras av Mistra och SIDA och sju konsortieparter: Göteborgs Stad, Länsstyrelsen i Västra Götaland, Göteborgregionens kommunalförbund (GR), Västra Götalandsregionen (VGR), IVL Svenska Miljöinstitutet, Chalmers Tekniska Högskola och Göteborgs Universitet.

Delegationen för hållbara städer tillsattes av regeringen för perioden hösten 2008 – 2010 för att genomföra olika åtgärder som bidrar till förbättrade förutsättningar för utveckling av hållbara städer. Under 2009 till 2012 delades ekonomiskt stöd ut till ett antal olika projekt med koppling till hållbara städer. Projektet Grön Produktion tilldelades ekonomiska medel i den sista utlysningen som skedde under 2012.

Projektet har drivits och styrs av en projektgrupp bestående av följande medlemmar: Sara Danielsson, Chalmers; Johanna Andersson, IVL Svenska Miljöinstitutet; Martin Berg, Chalmers (2013)/Studiefremjandet (2014); Lina Wejdmark, Länsstyrelsen i Västra Götaland samt Lars Jadelius, Pilotprojektkontoret.

Grön Produktion har haft oumbärliga ex-jobbare och praktikanter, stort tack till: Anna Gröneberg (f.d. Mattsson), Karin Svensson och Emma Stigson.

Under projektets gång har projektgruppen samarbetat med en rad olika organisationer och personer för att driva projektet framåt. Främst vill vi tacka Anna Maria Orru, Chalmers; Niklas Wennberg, Stadsjord; Ellinor Askmar, Studiefremjandet; Dan Melander, Stadslandet, Göteborgs Stad; Annette Gustavsson, Fastighetskontoret, Göteborgs Stad, Ulla Lundgren, Miljöförvaltningen, Göteborgs Stad; Per Myrén, Changemaker; Joachim Kaim, Coompanion; Ingemar Hjelm, Floda BID och Dan Gaversjö, Framtiden AB för deras medverkan vid utveckling av olika delar i projektet. Utöver dessa har ett antal ytterligare aktörer deltagit på workshoppar, nätverksmöten, seminarium och övriga arrangemang genomförda inom projektet.

Nära samarbete har skett med ett antal andra projekt inom närliggande områden. Utbytet och samverkan med dessa projekt har varit mycket värdefull för resultatet i projektet Grön Produktion:

- Stadslandet, inom ramen för Utveckling Nordost, Göteborgs Stad
- Stadsnära odling, på Fastighetskontoret, Göteborgs Stad
- Sustainable Foods for Urban Communities, ett EU-projekt som i Sverige leds av Miljöförvaltningen Göteborgs Stad
- Matlandet, leds av Länsstyrelsen i Västra Götaland
- Lab 190, leds av Västarvet inom Västra Götalandsregionen
- Food Lab West, LAB/göteborgsnätverk kring mat, entreprenörskap och kultur

Referenser

- Florén, Britta & Davis, Jennifer & Cederberg, Christel. (2005) "Kartläggning av produktion och konsumtion av livsmedel i Västra Götaland" SIK-rapport Nr. 733 2005. [http://www.sik.se/archive/pdf-filer-katalog/SR733\(1\).pdf](http://www.sik.se/archive/pdf-filer-katalog/SR733(1).pdf)
- Gullberg, A., Höjer, M. & Pettersson, R., (2007). "Bilder av framtidsstaden – Tid och rum för hållbar utveckling", Brutus Östlings Bokförlag Symposium, Stockholm,
- Göteborgs Stad. (2013a). Göteborgs Stads Miljöprogram 2013. Göteborg: Göteborg Stad. http://goteborg.se/wps/wcm/connect/f1b89f28-ea89-4b39-8ece-4ef54849f827/Goteborgstad_Miljoprogram.pdf?MOD=AJPERES
- Göteborgs Stad. (2013b). Göteborgs Stads Miljöprogram 2013, bilaga till handlingsplanen. Göteborg: Göteborgs Stad. <http://goteborg.se/wps/wcm/connect/c8b21fa8-90d9-4750-95e3-b59281786c99/Bilaga+till+milj%C3%B6programmets+handlingsplan+130611.pdf?MOD=AJPERES>
- Harvey, D. (1989) "The Condition of Postmodernity – An Enquiry into the Origins of Cultural Change", Blackwell Publishing, Oxford.
- Horgby, C., Jarlov, L., 1991 "Lägenhet och trädgård – utmärkt kombination", Byggforskning 2, 17–19.
- Matsson, Anna, (2014) Utbildningar av urbana matproducenter – Framtidens nya matproduktionsnäring? Örebro Universitet, Institutionen för naturvetenskap och teknik, Kandidatexamen 2014 www.diva-portal.org/smash/get/diva2:726456/FULLTEXT01.pdf
- Stigsson, Emma. (2015) En ny grön våg? – En studie om Community Supported Agriculture i Sverige. Sveriges Lantbruksuniversitet Ultuna, Institutionen stad och land, Magisterexamen 2015.
- Svensson, Karin. (2014a) Den lokala maten Mistra Urban Futures http://www.mistraurbanfutures.org/sites/default/files/karin_svensson_den_lokala_maten_kartlaggning_final.pdf
- Svensson, Karin. (2014b) Ska det framtida Göteborg växa och gro? – En diskursanalys gällande beslutsfattares syn på urbant jordbruk. Göteborgs Universitet, Institutionen för Globala studier, Kandidatexamen 2014. http://www.mistraurbanfutures.org/sites/default/files/ska_det_framtida_goteborg_vaxa_och_gro_ks.pdf
- Utveckling Nordost (2013) Rapport från Stadslandet <http://www.utvecklingnordost.se/Bilder/pdf/rapport%20stadslandet.pdf>

Bilagor

1. Aktiviteter och underlag genomfört inom Grön Produktion
2. Flyer Andelsjordbruk
3. Folder om Andelsjordbruk

Mistra Urban Futures is an international center for sustainable urban development. The headquarters is located in Gothenburg, Sweden and the center operates in five cities around the world including Cape Town, Gothenburg, Greater Manchester, Kisumu and Shanghai. Co-production of knowledge as well as creating Fair, Green and Dense cities is a winning concept for a successful sustainable urban future. A global Arena provides for interaction with external actors and between the five cities.

It is funded by the Mistra Foundation for Strategic Development, the Swedish International Development Agency (SIDA), and seven consortium members.

MISTRA URBAN FUTURES

Postal address: Chalmers University of Technology, SE-412 96 Göteborg, Sweden

Visiting address: Aschebergsgatan 44, Göteborg, Sweden

Phone: +46 (0)31 772 49 56

For more information visit www.mistraurbanfutures.org

Bilaga 1: Aktiviteter och underlag

Detta är en sammanfattning av de aktiviteter där medlemmar från projektet Grön Produktion har deltagit. Dessa aktiviteter sammanfattas under fyra rubriker:

1. Arrangemang genomförda inom projektet (workshoppar, events, seminarium och träffar etc.)
2. Medverkan i andras arrangemang
3. Publicitet
4. Publikationer

1. Arrangemang genomförda av Grön Produktion

Inom ramen för projektet har det arrangerats en rad olika workshoppar, events och seminarium som drivit projektets framåt.

Event	Var	När
Aktörsanalys och identifiering av fokusområden (3 stycken workshoptillfällen)	Mistra Urban Futures	Våren 2013
Andelsjordbruk: Konsumentträff	Ekocentrum	20 nov 2013
Andelsjordbruk: Producentträff	Ekocentrum	30 januari 2014
Andelsjordbruk: Konsumentträff	Ekocentrum	5 mars 2014
Andelsjordbruk: Informationsträff	Ekocentrum	26 nov 2014
Samarbete med näringsliv: Seminarium " <i>Stjärnkrögarna som går före</i> "	Ekocentrum	nov 2013
Samarbete med näringsliv: Seminarium " <i>Nya förutsättningar som utvecklar hållbara kvarter inklusive matproduktion. Fokus standard/certifiering</i> ".	Världskultur museet	mars 2014
Utbildning: Workshop kring Utbildning i stadsnära matproduktion kopplat till entreprenörskap	Botaniska	18 nov 2013
Utbildning: Seminarium om utvecklingsnav/lärood.	Lärjeåns trädgård	31 januari 2014.
Utbildning: Utveckling av utbildningskoncept och ansökan för framtida utbildning	-	Under 2014

Aktörsanalys och identifiering av fokusområden, våren 2013

Tre stycken workshoppar hölls under våren 2013 dels med syfte att fördjupa och förankra den aktörsanalys som utförts initialt i projektet, dels för att identifiera projektets fokus. Till dessa workshoppar inbjöds viktiga aktörer, både privata, ideella och offentliga, för att vara delaktiga i projektets utveckling. Tillsammans formades frågeställningar och arbetsområden som

deltagarna ansåg viktiga att stärka för att skapa förutsättningar för stadsnära matproduktion med ekonomisk bärighet. Denna process ledde till slut fram till att två områden att fokusera identifierades.

Andelsjordbruk: Konsumentträff 20 november 2013

Grön Produktion bjöd in intresserade konsumenter till en första träff runt CSA på Café Planet på Ekocentrum. Under kvällen bjöd projektet på närproducerad mat och presenterade konceptet CSA som ett sätt att stärka den lokala maten. Syftet var att väcka intresse för frågan och skapa ett nätverk runt CSA i Göteborgstrakten. Även flera matproducenter deltog på träffen.

Sammanfattning hittas här:

http://www.mistraurbanfutures.org/sites/default/files/anteckningar_fran_traffen_den_20_nov_2013_final.pdf

Andelsjordbruk: Producentträff 30 januari 2014

Intresserade matproducenter bjöds till grönsaksodlaren Åke Wiktröms gård i Svenshögen för att lyssna på Anders Berlin från Ramsjö Gård. Ramsjö Gård utanför Uppsala är Sveriges äldsta och mest etablerade andelsjordbruk med cirka 200 konsumenter som prenumererar på grönsakslådor under säsongen.

Sammanfattning hittas här:

http://www.mistraurbanfutures.org/sites/default/files/anteckningar_fran_traffen_den_30_jan_ja_justeringar.pdf

Andelsjordbruk: Konsumentträff 5 mars 2014

Ytterligare en konsumentträff hölls på Café Planet på ekocentrum för att hitta fler intresserade konsumenter och diskutera CSA i Göteborgsområdet. På träffen närvarade flera producenter som presenterade sig själva, sin verksamhet och möjliga samarbeten. Lina Wejdmark från Länsstyrelsen berättade om hur en CSA modell fungerar i praktiken och projektet delade ut informationsmaterial om modellen. Kvällen avslutades med gruppdiskussioner där både producenter och konsumenter deltog.

Sammanfattning hittas här: http://www.mistraurbanfutures.org/sites/default/files/anteckningar_fran_traffen_den_5_mars_0.pdf

Andelsjordbruk: Informationsträff 26 november 2014

Sista publika uppföljningen av Andelsjordbruk gjordes på Ekocentrum den 26 november 2014. Lina Wejdmark från Länsstyrelsen berättade om hur en CSA modell fungerar i praktiken och projektet delade ut informationsmaterial om modellen. Tobias De Pessimier från CSA Stackvallen i Småland föreläste om deras verksamhet.

Samarbete med näringsliv: Två Seminarium

"Stjärnkrögarna som går före" och *"Nya förutsättningar som utvecklar hållbara kvarter inklusive matproduktion. Fokus standard/ certifiering"*.

Under vintern 2013/14 arrangerades två stycken seminarium riktat mot det lokala näringslivet för att belysa denna fråga. Huvudsyftet var att beskriva och diskutera intressanta

projekt/insatser i företrädesvis Göteborg som utvecklar stadens självförsörjningsgrad och varumärke. Utgångspunkterna för dessa två seminarier var:

- Vad krävs för att företag skall utveckla stadsjordbruk som affär?
- Hur kan samhället smörja denna önskade utveckling?

Sammanfattning hittas här:

http://www.mistraurbanfutures.org/sites/default/files/stadsjord_slutrapport_2_2seminarier_justeringar.pdf

Utbildning: Workshop kring Utbildning i stadsnära matproduktion kopplat till entreprenörskap 18 oktober 2013

För att kartlägga efterfrågan, behov och aktörer kring utbildning och entreprenörskap kopplad till stadsnära matproduktion anordnades under hösten 2013 en första workshop kring utbildning kopplat till odling och entreprenörskap i Göteborgsområdet.

Sammanfattning hittas här:

http://www.mistraurbanfutures.org/sites/default/files/ws_gron_produktion_18_okt_sammanfattning_0.pdf

Utbildning: Seminarium om utvecklingsnav/lärnod, 31 januari 2014

Syftet med dagen var tvådelad. Dels att presentera forskning kring samhällsbyggande och lärande kopplat till utvecklingsnav generellt och att dels koppla det till det specifika arbetet som sker på Lärjeåns Trädgårdar, kring stadsnära matproduktion genom bland annat projektet Stadslandet och det tidigare praktiska och teoretiska arbetet Lars Jadelius (Grön Produktion) producerat kring begreppet lärnod. Dagen kan ses som en strategiskt riktad kunskapsproduktion kring hur forskning konkret kan bidra till hållbar utveckling genom olika nav. Det ligger inom ramen för Grön Produktions fokusområde Utbildning att sprida ett gemensamt lärande kring detta. Ett utvecklingsnav kring gröna affärsmodeller generellt och matproduktion/förädling specifikt skulle stärka förutsättningarna för en praktiskt inriktad utbildning kring matproduktion/förädling och entreprenörskap i Göteborgsområdet.

Utbildning: Utveckling av utbildningskoncept och ansökan för framtida utbildning

Utifrån de två föregående tillfällena har arbetet förts vidare i en mindre arbetsgrupp. Gruppen har bland annat tagit fram utbildningskoncept och en ansökan för en yrkeshögskoleutbildning (YH). Gruppen bestod av representanter från: ChangeMaker Educations AB, Studieförbundet, Coompanion, Göteborgs Stad (genom Stadslandet/ Utveckling Nordost) och Stadsjord.

2. Medverkan i andras arrangemang

Event	Var	När
Dahls Trädgård i Frihamnen	Frihamnen	24 maj 2014
Mellanrum "Den lokala maten"	Stadsmuseet	24 september 2014
Bokmässan	Svenska Mässan	25-28 september 2014
Framtidsveckan	Kajskul 107, Frihamnen	9 oktober 2014
Odlingsdagarna 2014	Lärjeåns Trädgård	20 september 2014
Temakväll: Grön Affärsutveckling mellan stad och land	Blå Stället, Angered	25 november 2014

Dahls Trädgård i Frihamnen 24 maj 2014

Projektet bjöd in Dahls Trädgård för att presentera och marknadsföra sig själva under invigningen av ett nytt stadsodlingsområde i Frihamnen i Göteborg. Dahls Trädgård är en nystartad grönsaksodling i Ucklum, ca 5 mil norr om Göteborg som vill pröva andelsjordbruk och letar efter konsumenter.

Mellanrum 58: 24 september 2014 – Den lokala maten: HUR SKAPAR VI BÄTTRE EKONOMI FÖR NÄRPRODUCERAD MAT

Mellanrum¹ är samtalsserien där olika frågor och röster om arkitektur, stadsutveckling och hållbar utveckling sammanförs. Det är en given mötesplats för den som är intresserad av hur staden ser ut, förändras och utvecklas

Ur inbjudan: *“Med inbjudna gäster och projektet Grön Produktion diskuterar vi förutsättningarna för lokal matproduktion och hur alternativa affärsmodeller kan vara en möjlighet och näringslivet en viktig aktör för att backa upp stadsnära odling”*

Filmklipp från Mellanrum kan ses här: <https://www.youtube.com/playlist?list=PL1xJnSSpOXnKufuMYCKUNuXET5o0Q8HJm>

Bokmässan 25-28 september 2014

Grön Produktion deltog under Bokmässan genom Studieförbundet som utställare i en monter, material kring projektet exponerades tillsammans med representant från projektteamet. Grön Produktion deltog även under två dagar i ett publikt samtal kring stadsutveckling, hållbarhet och matproduktion från Trädgårdsscenen tillsammans med representanter från Framtiden AB, Fastighetskontoret och Stadslandet.

Framtidsveckan 9 oktober 2014

---

¹ Samtalsserien Mellanrum är ett samarbete mellan Göteborgsregionens kommunalförbund (GR), Chalmers arkitektur och samhällsbyggnad, Göteborgs Universitet, Mistra Urban Futures, Göteborgs stad S2020 och Göteborgs stadsmuseum.

Under omställningsrörelsen och Studieförbundet evenemang Framtidsveckan 2014 i Göteborg bidrog Grön Produktion genom att hålla i ett seminarie/workshop kring Andelsjordbruk på Kajskjul 107 vid Frihamnen. De inbjudna föredragshållarna var Jonas Wangsten från Lokal Andelsmat, Annika Källvik från Miljöförvaltningen och Sustainable Food in Urban Communities samt representanter från Dahls Trädgårdar i Ucklum.

Odlingsdagarna 2014

Den 20 september 2014 anordnades Göteborgs odlingsdag på Lärjeåns Trädgårdar. Grön Produktion var medarrangör tillsammans med Stadslandet (Utveckling Nordost), Skogsjordbruk Väst, Blå Stället, Vägen Ut, Stadsnära Odling (Fastighetskontoret) och Studieförbundet. Grön Produktion bidrog med att hålla en kortare föreläsning om projektet. Dagen var ett tillfälle för lokala producenter, odlingsföreningar och andra aktörer att visa upp sig, både genom sina produkter men även genom föreläsningar och workshops.

Temakväll: Grön Affärsutveckling mellan stad och land

Den 25 november 2014 arrangerade Stadslandet temakvällen *Grön Affärsutveckling mellan Stad och Land*. Där följande frågor diskuterades: Vad är egentligen den gröna sektorn och hur hjälps vi åt att utveckla den? Hur ser den nya marknaden ut och hur klarar vi klimatsmarta transporter för närproducerad mat? Vilka företag, kooperativ och nya idéer finns i samarbete mellan stad och land? Grön Produktion medverkade genom att berätta om projektet och genom publik reflektion.

3. Publicitet

Projektet Grön Produktion har varit aktiva i det mediala flödet, se nedan.

Vad	Var	När	Källa/länk
Tidningsartikel	Tidningen Västsverige	2013-11-22	http://www.mistraurbanfutures.org/sites/default/files/vs-20131122-47_s12-13.pdf
Tidningsartikel	Göteborgs Posten	2014-02-09	http://www.mistraurbanfutures.org/sites/default/files/sara_i_gp_9_feb.pdf
Tidningsartikel	Äkta mat	2014-09-11	Endast papperstidning
Tidningsartikel	Tidningen OM	nr 6 2014	Endast papperstidning
Artikel	Framtidsveckan Göteborg	Hösten 2014	Endast papperstidning
Debattartikel om andelsjordbruk	Jordbruksaktuellt	Januari 2015	http://www.ja.se/Default.asp?p=46583&pt=105&m=3433

4. Publikationer - Exjobb och praktikarbeten

Inom ramen för Grön Produktion har examensarbetare och praktikanter engagerats. Detta har resulterat i följande publikationer:

- Matsson, Anna, (2014) *Utbildningar av urbana matproducenter - Framtidens nya matproduktionsnäring?* Örebro Universitet, Institutionen för naturvetenskap och teknik, Kandidatexamen 2014 www.diva-portal.org/smash/get/diva2:726456/FULLTEXT01.pdf
- Stigsson, Emma. (2015) *En ny grön våg? - En studie om Community Supported Agriculture i Sverige.* Sveriges Lantbruksuniversitet Ultuna, Institutionen stad och land, Magisterexamen 2015.
- Svensson, Karin. (2014) *Den lokala maten* Kartläggning, Mistra Urban Futures http://www.mistraurbanfutures.org/sites/default/files/karin_svensson_den_lokala_maten_kartlaggning_final.pdf
- Svensson, Karin. (2014) *Ska det framtida Göteborg växa och gro? - En diskursanalys gällande beslutsfattarens syn på urbant jordbruk.* Göteborgs Universitet, Institutionen för Globala studier, Kandidatexamen 2014. http://www.mistraurbanfutures.org/sites/default/files/ska_det_framtida_goteborg_vaxa_och_gro_k_s.pdf

Andelsjordbruk i Sverige

Gillar du god lokalproducerad mat?
Vill du vara med och pröva andelsjordbruk?

Andelsjordbruk innebär ett utökat samarbete mellan konsumenter och lantbrukare i stadens närhet. Samarbetet kan vara allt från att köpa en del av skörden i förväg, teckna en prenumeration på grönsaker eller hyra en odlingsbädd för att odla själv. Det sistnämnda är ett bra sätt att odla för husbehov med hjälp av jordbruksmaskiner och samtidigt ta del av andra odlares erfarenheter.

Andelsjordbruk finns över hela världen! En vanlig variant är CSA – Community Supported Agriculture där konsumenter stöttar en lantbrukare genom att betala för delar av skörden i förväg eller månadsvis under säsongen. Ofta är en del av betalningen att delta i arbetsdagar eller bidra med arbetstid på annat sätt.

NU!

**Söker vi konsumenter och producenter
som vill vara med och pröva andelsjordbruk
i Göteborg med omnejd. Kontakta oss
om DU är intresserad!**

SARA DANIELSSON   LINA WEJDMARK

Grön Produktion Mistra Urban Futures   Länsstyrelsen Västra Götaland
sara@designstories.se, 0737 004363   lina.wejdmark@lansstyrelsen.se, 070 3762189

Internationellt Koncept

Centralt för andelsjordbruk är att engagera konsumenten och skapa delaktighet samt att förbättra de ekonomiska förutsättningarna för lokalproducerad mat genom att säkra avsättningen.

Andelsjordbruk finns över hela världen och de är representerade i ett internationellt nätverk, Urgenci, under principen "Lokalt och solidariskt samarbete mellan producenter och konsumenter."

Teikei, Japan

Reciproco, Portugal

Solidarische Landwirtschaft, Tyskland

Community Supported Agriculture (CSA), USA

Agriculture soutenue par la communauté (ASC), Kanada

Association pour le maintien de l'agriculture paysanne (AMAP), Frankrike

Asociația pentru Susținerea Agriculturii Țărănești (ASAT), Rumänien

Gruppi di Acquisto Solidale (GAS) och Orti Solidali, Italien

Grupa solidarne razmjene (GSR), Kroatien

Съпричастно земеделие, Bulgarien

Andelslandbruk, Norge

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Andelsjordbruk finns i hela världen

De är representerade i ett internationellt nätverk, Urgenci, under principen "Lokalt och solidariskt samarbete mellan producenter och konsumenter."

Teikei, Japan

Reciproco, Portugal

Solidarische Landwirtschaft, Tyskland

Community Supported Agriculture (CSA), USA

Agriculture soutenue par la communauté (ASC), Kanada

Association pour le maintien de l'agriculture paysanne (AMAP), Frankrike

Asociația pentru Susținerea Agriculturii Țărănești (ASAT), Rumänien

Gruppi di Acquisto Solidale (GAS) och Orti Solidali, Italien

Grupa solidarne razmjene (GSR), Kroatien

Съпричастно земеделие, Bulgarien

Andelslandbruk, Norge

I Sverige finns:

Dahls trädgårdar: www.facebook.com/dahlstradgard

Under Tallarna: www.facebook.com/UnderTallarna

Ramsjö Gård: www.ramsjogard.net

Stackvallen: www.stackvallen.se

Bastefall: www.bastefallarn.se

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Andelsjordbruk i Göteborg

För att stärka lokal matproduktion!

Länsstyrelsen och Mistra Urban Futures projekt, Grön Produktion samverkar runt frågan om Andelsjordbruk i Göteborgsområdet. Syftet är att stärka de ekonomiska förutsättningarna för lokal matproduktion.

Grunden i Community Supported Agriculture (CSA) som det kallas internationellt är ett direktavtal mellan konsument och producent.

Den stora vinsten är att producenten säkrar sin avsättning och får ett bättre pris för sina produkter då mellanledet med grossister och handlare försvinner. Samtidigt säkrar konsumenten sin tillgång till närproducerade ekologiska grönsaker under en hel säsong och betalar i många fall ett lägre pris än vid köp i affären. Andra mervärden med CSA är positiv spårbarhet, delaktighet, kunskap och sociala kontakter.

Foto Ramsjö gård

Hur organiseras ett andelsjordbruk?

Det finns flera sätt att organisera andelsjordbruk. Vilken form man väljer beror på producentens ekonomiska och tidsmässiga förutsättningar, samt konsumenternas engagemang och möjlighet att delta i produktionen.

Ett konsumentdrivet andelsjordbruk består vanligtvis av en konsumentgrupp som tillsammans äger en bit mark eller en gård. Antingen hjälps alla delägare åt med odlingen eller så tecknas avtal med en bonde som sköter produktionen av det som konsumenterna beslutat att odla. I Sverige är producentdrivna andelsjordbruk vanligast, de kan fungera så här:

Kunder

Basen är en fast kundkrets som åtar sig att köpa en viss del av årets produktion och som även kan ge synpunkter på produkter och hjälpa till att planera säsongen.

Produktion

Producenten ansvarar för drift och planering. Eventuella arbetsdagar eller andra arbetsinsatser för konsumenterna kan regleras i avtalet och kan då vara del av betalningen. Grönsaker levereras vanligtvis i korgar eller lådor varje vecka och utbudet varierar under säsongen. För kött-lådor eller del i slaktdjur kan en tydlig slaktplan vara ett underlag för att förboka leveranserna så att köttet går åt.

Avtal & Betalning

I huvudsak tecknas ett avtal med hela konsumentgruppen, om konsumenten är exempelvis en krögare kan specialavtal förekomma. I avtalet är det viktigt att bestämma kostnader, antalet leveranser, betalningssätt samt vilken mängd som är rimlig till vilket pris.

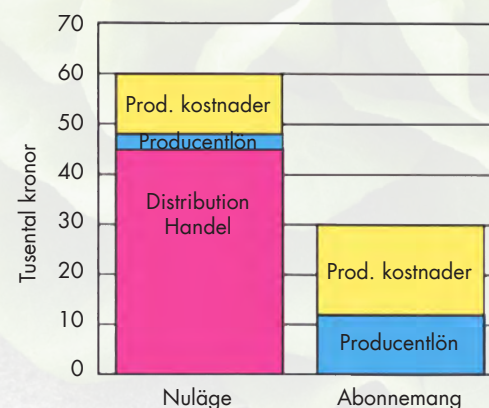
Kunden måste vara medveten om att det förekommer variationer mellan år i avkastning och kvalitet. Även distributionsfrågor och eventuella leveransplatser bör avtalas. Vanligtvis sker betalningen i förväg. Ett sätt att undvika stora klumpsummor är att ha en medlems- eller bokningsavgift som betalas i början av säsongen. Andelarna kan sedan betalas löpande eller vid ett avtalat sista datum.

Distribution

Distributionen kan lösas genom ett visst antal avtalade avlämningsplatser i staden där konsumenten tar emot produkterna varje vecka under säsongen. Vid andelsjordbruk i mindre skala och med mycket lokal avsättning kan ett rullande schema där andelsägare åker ut och hämtar skörden vara ett alternativ. På en del CSA-gårdar skördar konsumenterna själva det de vill ha, varje eller varannan vecka. Om animalieprodukter ska levereras behöver kyltransporter lösas.

Organisation

Producenten är huvudansvarig för odling och planering. Till sin hjälp kan producenten ha en mindre kärngrupp inom en större konsumentgrupp för att lösa problem eller använda som bollplank. För att utveckla delaktigheten hålls större kundmöten minst en gång om året, under vinterhalvåret. Här bjuds alla medlemmar in och tillåts ha synpunkter på exempelvis utbud, mängd, pris och leveranser. Vissa gårdar anordnar även skördefesten och utbildningar.

Prisskillnad för 4 pers i butik jämfört med vid andelsodling. Folke Günther, forskare i Systemekologi.